

Urednikovo pojasnilo

Knjiga *Pravna država* temelji na raziskavi o načelu pravne države, ki je v letih 2007 do 2009 potekala na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani. Člani raziskovalne skupine so bili: izr. prof. dr. *Miro Cerar*, redni prof. dr. *Albin Igličar*, doc. dr. *Erik Kerševan*, doc. dr. *Aleš Novak*, redni prof. dr. *Marijan Pavčnik*, redna prof. dr. *Ada Polajnar Pavčnik*, izr. prof. dr. *Vladimir Simič* in redna prof. dr. *Dragica Wedam Lukič*. Pomembno vlogo pri tem, da je raziskovalni projekt nastal in je lahko nemoteno potekal, je imel doc. dr. *Aleš Novak*.

Raziskovalna prispevka doc. dr. Aleša Novaka in prof. dr. Ade Polajnar Pavčnik bosta pripravljena kot samostojni razpravi, prispevki drugih raziskovalcev pa so zajeti v tej knjigi. Raziskovalni skupini sta se pridružila še redna profesorica in bivša ustavna sodnica dr. *Mirjam Škrk* ter vrhovni sodnik svetnik in bivši ustavni sodnik *Franc Testen*. Oba sta se ukvarjala z vprašanji, ki so za razumevanje pravne države zelo pomembna.

Vladavina prava (angl. *Rule of Law*) in pravna država (angl. *State Governed by the Rule of Law*, nem. *Rechtstaat*) imata podoben pomen. Če gledamo zgodovinsko, sta nastali v različnih pravnih družinah. Vladavina prava je sad anglo-ameriškega (*common law*) izročila, pravna država je tesno povezana z rimsko-germansko pravno družino. V prispevku sem zapisal, da je »vladavina prava rezultat in cilj, ki ga oba sistema vsebinsko podobno pojmujeta, približujeta pa se mu po toliko različni poti, kolikor se obe pravni družini razločujeta«.

Avtorji nismo težili k temu, da bi uporabljali samo enega od obeh izrazov, ker sta tudi v kontinentalnem prostoru v rabi oba. Naš namen je bil, da razgrnemo in problematiziramo paleto vprašanj, ki se navezujejo na pravno državo. Vnaprej je bilo

jasno, da se ni mogoče ukvarjati z vsemi pravnimi panogami. V naravi stvari je, da posebna vprašanja zahtevajo tudi posebno obravnavo. Najbolj značilen primer je verjetno kazensko pravo; nismo se mu izogibali, zavedali pa smo se, da gre za pravno področje, ki je predmet samostojnih raziskav.

Težava kolektivnih del je, da niso iz enega kosa. Če sem iskren, to tudi ni bila naša želja. Smo na področju problemskega razpravljanja, ki nikakor ni enovito. Tam, kjer so tako praktična kot teoretična vprašanja zahtevna in dopuščajo različne izpeljave, je prav, da jih najprej strukturiramo in problematiziramo. Če nam to uspe, govorimo isti jezik in imamo isto smer. V tem primeru so kolektivna dela prej prednost kot ovira (enotnosti, ki je namišljena). S tem sem že trčil ob vprašanja, na katera avtorji ne smejo odgovarjati. Gre za tipična vprašanja, ki so v pristojnosti bralcev.

Ljubljana, 15. aprila 2009

Marijan Pavčnik

Kazalo

SPLOŠNI DEL

I. Vladavina prava kot pravnocivilizacijski pojav . . .	13
<i>(Vladimir Simič)</i>	
II. Narava pravne države in njene prvine	29
<i>(Marijan Pavčnik)</i>	
1. Pojem in narava pravne države	29
2. Vsebinska in postopkovna merila pravne države	32
3. Pravna država kot pravno načelo	36
4. Razlagalna predvidljivost zakonov	42
5. Argument pravne države v ustavnosodni presoji .	47
Literatura	53
III. (Ne)ideološkost pravne države	57
<i>(Miro Cerar)</i>	
1. Pojem ideologij(e)	57
2. Ideologija/e v demokratičnem političnem sistemu	67
3. Pravo v luči političnih ideologij	75
4. Razmerje med pravom in (demokratično) politiko	79
5. (Ne)ideološkost pravne države	90
Literatura	97
IV. Pravna kultura kot sestavina pravne države	101
<i>(Albin Igličar)</i>	
1. Pojemovna opredelitev kulture	101
2. Sestavine pravne kulture	104

3. Slovensko javno mnenje o pravnem sistemu in pravni državi	110
4. Pravna kultura in pravna država	119
5. Vidiki pravne kulture poslancev Državnega zbora ob sprejemanju zakonov v četrtem mandatnem obdobju	124
Literatura	139

POSEBNI DEL

I. Vladavina prava in upravno pravo	145
<i>(Erik Kerševan)</i>	
1. Uvod	145
2. Vladavina prava in delitev oblasti	146
3. Izvršilna funkcija oblasti	147
4. Upravno pravo	150
5. Načelo zakonitosti delovanja uprave kot element vladavine prava	152
6. Sklep	158
Literatura	158
II. Sodstvo in pravna država	161
<i>(Franc Testen)</i>	
1. Načelo pravne države	161
2. Uresničevanje načela pravne države	163
3. Pravna država – ustavna kategorija (vrednota), ustavno načelo ali ustavna pravica?	166
4. Načelo pravne države – podlaga za odločanje sodstva	169
4.1. Pravna načela kot gornja premisa	170
4.2. Načelo pravne države kot gornja premisa: v formalnem ali v vsebinskem smislu	172
4.3. Vrednote kot podlaga za oblikovanje gornje premise	173
5. Načelo pravne države v odločbah Vrhovnega sodišča	175
Literatura	182

III. Načelo sorazmernosti kot kriterij ustavnosodne presoje	185
<i>(Dragica Wedam Lukić)</i>	
1. Uvod	186
2. Načelo sorazmernosti kot eno od načel pravne države	187
3. Razmejitev med omejitvijo in določitvijo načina uresničevanja pravice	189
3.1. Splošno	189
3.2. Pravica do zasebne lastnine	190
3.3. Svoboda podjetništva	193
3.4. Svoboda izražanja pri obrambi pravic strank v sodnih postopkih	196
3.5. Pravica do pritožbe	198
4. Dopustnost omejevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin	200
4.1. Splošno	200
4.2. Pravica do osebne svobode	201
4.2.1. Pripor	201
4.2.2. Prisilno pridržanje v psihiatričnih ustanovah	202
4.2.3. Kazen zapora kot sankcija za ravnanje strank in drugih udeležencev v sodnih postopkih	203
4.3. Obvezno cepljenje	206
4.4. Prepoved konfesionalnega pouka v javnih šolah	206
4.5. Varstvo zasebnosti in človekovih pravic	207
4.5.1. Varstvo osebnih podatkov	207
4.5.2. Policijsko ugotavljanje identitete	208
4.5.3. Pravica do poznavanja lastnega izvora	208
4.6. Pravica upnika do učinkovite izvršbe in pravice tretjih	209
5. Načelo sorazmernosti kot kriterij za reševanje ustavnih pritožb	210
5.1. Splošno	210
5.2. Pravica do zasebne lastnine in pravica do zasebnosti	211

5.3.	Svoboda izražanja oziroma umetniškega ustvarjanja in osebnostne pravice drugih oseb	212
6.	Sklep	216
	Literatura	220
IV.	Vladavina prava kot načelo mednarodnega prava?	221
	<i>(Mirjam Škrk)</i>	
1.	Uvod	221
2.	Institucionalni pristop k vladavini prava	223
2.1.	Regionalni pristop – Svet Evrope, NATO, OVSE in EU	223
2.2.	Univerzalni pristop – Združeni narodi	226
3.	Vladavina prava kot načelo mednarodnega prava?	230
3.1.	Splošno veljavna načela mednarodnega prava	230
3.1.1.	Prepoved uporabe sile ali grožnje s silo	233
3.1.2.	Mirno reševanje mednarodnih sporov – pomen in vloga mednarodnega sodstva	237
3.1.3.	Spoštovanje človekovih pravic	242
3.1.4.	Izpolnjevanje obveznosti v dobri veri (pacta sunt servanda)	249
3.1.5.	Načelo sorazmernosti	251
4.	Sklepne misli	256
	Literatura	257
	The State Governed by the Rule of Law (Summary) ...	263
	Imensko kazalo (Tilen Štajnpihler)	269
	Stvarno kazalo (Tilen Štajnpihler)	